

УДК 343.81:94“1907/1908”

В.М. Чисніков,
доктор юридичних наук, доцент,
головний науковий співробітник ДНДІ МВС України, м. Київ,
ORCID ID 0000-0003-2020-7298

**ГОЛОВНЕ ТЮРЕМНЕ УПРАВЛІННЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ
ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ГЕНЕРАЛА П.Г. КУРЛОВА
(жовтень 1907 р. – грудень 1908 р.)**

Розглянуто життєвий шлях та службову діяльність Павла Григоровича Курлова (1860–1923 рр.) – одного з організаторів політичного розшуку Російської імперії, шталмейстера імператорського двору (1907. р), генерал-лейтенанта (1910 р.). Головна увага у статті зосереджена на висвітленні його діяльності на посаді керівника Головного тюремного управління Міністерства юстиції (жовтень 1907 – грудень 1908 рр.), взаємовідносинах з начальником колоній для неповнолітніх злочинців відомим кримінологом, професором Д.А. Дрілем, начальником юридичної частини ГТУ М.М. Боровітіновим – знаним фахівцем із кримінального права та іншими юристами відомства.

Ключові слова: П.Г. Курлов, Д.А. Дріль, М.М. Боровітінов, Головне тюремне управління Міністерства юстиції Російської імперії.

Рассмотрены жизненный путь и служебную деятельность Павла Григорьевича Курлова (1860–1923 гг.) – одного из организаторов политического сыска Российской империи, шталмейстера императорского двора (1907 г.), генерал-лейтенанта (1910 г.). Главное внимание в статье сосредоточено на освещении его деятельности в должности руководителя Главного тюремного управления Министерства юстиции (октябрь 1907 – декабрь 1908 г.), взаимоотношениях с начальником колоний для несовершеннолетних преступников, известным криминалогом, профессором Д.А. Дрилем, начальником юридической части ГТУ М.М. Боровитиновым – известным специалистом в области уголовного права и другими юристами ведомства.

Ключевые слова: П.Г. Курлов, Д.А. Дриль, М.М. Боровитинов, Главное тюремное управление Министерства юстиции Российской империи.

Павло Григорович Курлов народився 5 січня 1860 року у дворянській родині поміщиків-землевласників Курської губернії, яка мала 2 тис. десятин землі в Новгородській і близько 460 десятин у Тверській губерніях. Його дід пройшов службу від рядового до генерал-майора, а батько вийшов у відставку генералом від інфантерії. У 1880 р. після закінчення Миколаївського кавалерійського училища Курлов-молодший служив спочатку прапорщиком в лейб-гвардії Кінно-гренадерському полку, а потім у Таурогенській, Бакинській та С.-Петербурзькій бригадах прикордонної сторожі.

У 1888 році Павло Григорович закінчив по першому розряду Олександрівську військово-юридичну академію й був відряджений до військової прокуратури Московського окружного суду, де обіймав посади товариша прокурора Костромського та Тверського окружних судів. У 1891 році його призначили помічником воєнного прокурора Одеського воєнного окружного суду.

У травні 1892 року Курлов вийшов у відставку в чині підполковника, а в листопаді того ж року його вже чекала нова посада – товариш прокурора Володимирського окружного суду. Протягом наступних десяти років Павло Григорович обіймав посади товариша прокурора Московського окружного суду, прокурора Вологодського окружного суду, товариша прокурора Московської судової палати.

У 1903 році Курлов переходить на службу до Міністерства внутрішніх справ, де отримує посаду Курського віце-губернатора. Через два роки він вже виконував обов'язки Мінського губернатора. У жовтні 1905 року за його наказом війська без попередження відкрили вогонь по учасниках численного мітингу в Мінську, в результаті чого декілька десятків чоловік було вбито і декілька сотень поранено. Ця подія увійшла в історію як “Курлівський розстріл”.

У січні 1906 року в Мінську на життя губернатора Курлова був здійснений замах: член партії есерів І. Пуліхов кинув у нього бомбу, яка не розірвалася. Це була друга невдала спроба есерів-бойовиків (перша – стріляли з пістолета) вбити “крявавого губернатора”. Під тиском громадськості Павло Григорович був відсторонений від посади і відізваний до Петербургу. Порушена сенатською комісією справа щодо розстрілу мінської демонстрації невдовзі була припинена.

7 жовтня 1906 року Курлов був призначений членом Ради міністерства внутрішніх справ, а через місяць відряджений до Архангельської губернії для з'ясування положення засланців у Шенкурському повіті. З грудня 1906 року по лютий 1907 року він тимчасово управляв Київською губернією, а в квітні отримав нове призначення – тимчасово виконуючий обов'язки віце-директора Департаменту поліції і одночасно завідувач Особливим відділом. [1. с. 114–115].

У жовтні 1907 року Курлова призначили начальником Головного тюремного управління Міністерства юстиції замість вбитого есерами О.М. Максимовського. Про своє несподіване призначення на цю посаду Павло Григорович в своїх спогадах писав: “...Я був дуже здивований, коли на наступний день після вбивства Максимовського мене несподівано визвали до міністра і він запропонував мені посаду начальника головного тюремного управління. Я відповів Столипіну, що Щегловітов (міністр юстиції – В.Ч.), у відомстві якого знаходиться головне тюремне управління, ставиться до мене не дуже доброзичливо і захоче, вірогідно надати це місце кому-небудь з чиновників міністерства юстиції. Столипін заперечив, що він з Щегловітовим вже говорив про це, і що сам Щегловітов запропонував призначити мене, сказавши при цьому, що він заздалегідь погоджується на всі мої умови. Столипін ще раз запевнив мене, що мій ухід з міністерства внутрішніх справ буде вважатися тільки тимчасовим відрядженням і попросив не відкладаючи поїхати до Щегловітова” [2. с. 87–88].

Як пише далі мемуарист, міністр юстиції Щегловітов прийняв його надзвичайно люб'язно й запропонував в дуже приємних для Курлова виразах посаду начальника головного тюремного управління. Під час розмови з ним Павло Григорович заявив, що він вважає цілком ненормальним службове положення начальника головного тюремного управління, який, на його думку, повинен користуватися найвищою самостійністю. Тому ця установа має бути зовсім незалежною від міністерства юстиції й кошторис її теж повинен бути відокремлений від бюджету міністерства. Курлов нагадав, що вони обидва знають, що перехід головного тюремного управління з міністерства внутрішніх справ до міністерства юстиції, здійснений за бажанням колишнього міністра юстиції М.В. Муравйова, був цілком випадковий. Щегловітов відповів, що він повністю поділяє цю точку зору і наголосив, що законопроект щодо корінних реформ головного тюремного управління вже готовий. Згідно з цим проектом, начальнику ГТУ пропонується надати права товариша (заступника) міністра.

Щегловітов пообіцяв Курлову, що, незважаючи на те, що цей законопроект ще не відправлений до законодавчого органу, він надає Павлу Григоровичу повну самостійність, навіть у тих випадках, коли за відсутністю міністра його права переходять до одного з його товаришів.

Міністр також погодився з другим зауваженням Курлова щодо ролі прокуратури в тюремному відомстві. Зі свого службового досвіду новий керманіч ГТУ знав, що прокурорські чини, з одного боку, часто перевищують свою владу, як орган, що наглядає за утриманням арештантів у в'язницях, а, з іншого, вважають себе, незважаючи

на наявність тюремної інспекції, начальством над тюремними чиновниками і постійно втручаються в їх розпорядження, що веде до небажаних непорозумінь.

“Я сам вже давно думав про це”, – сказав Щегловітов і попросив Курлова, як тільки він приступить до виконання своїх обов’язків, з’їздити до Москви, де відношення між губернським тюремним інспектором і прокурором окружного суду досягли неймовірного характеру. Щоб усунути подібні явища міністр пообіцяв своїм циркуляром запропонувати прокурорам судових палат, щоб вони наказали своїм підлеглим суворо дотримуватися вимог закону. В кінці бесіди Щегловітов заявив, що він буде просити государя про призначення Курлова сенатором у випадку, якщо той після залишення служби в ГТУ не отримає іншого призначення. При таких умовах, за словами Курлова, йому нічого більше не залишалось, як подякувати міністру за виявлену йому довіру й погодитися на його пропозицію. “Через декілька днів, – писав Павло Григорович, – я зі стислим серцем переступив, покритий кров’ю мого попередника, поріг службового кабінету начальника Головного тюремного управління” [2. с. 89].

Дійсність, з якою прийшлося зіткнутися на перших порах своєї діяльності новопризначеному керманічу ГТУ, виявилася набагато складнішою ніж він припускав. Кероване відомство було перевантажене роботою, яку, на думку Курлова, не могло “розгрузити” навіть збільшення штату, про яке говорив міністр Щегловітов під час першого побачення. Після ознайомлення з особовим складом управління Павло Григорович відзначив, що кількісна недостатність чиновників з лихвою покривається їх якістю і відверто визнавав, що за всю свою довголітню службу такого прекрасного у всіх відношеннях підбору службовців, як у ГТУ, він не зустрічав. За його словами, серед керівників окремих підрозділів (частин) працювали “прямо таки видатні особи”: Л.Д. Гомолицький, в руках якого знаходився бюджет і вся звітність управління; інспектор Рагозін, який завідував організацією робіт арештантів, що охоплювали майже всю територію Росії; інспектор Мельников, який завідував тюремним будівництвом, а також професор Д.А. Дріль, який керував колоніями для неповнолітніх злочинців. На чолі цих “видатних працівників” стояв досвідчений помічник начальника ГТУ Т. фон Беттихер, який відрізнявся добросовісністю і лицарською прямою.

Перша службова розмова генерала Курлова відбулася з професором Д.А. Дрілем (1846–1910) – відомим кримінологом, визнаним главою російської галузі кримінально-антропологічної школи, автором праць: “Малолетние преступники: история новейших учений”. Вып. I. (1884); “Малолетние преступники: общая психология преступности”. Вып. II (1888.); “Психофизические типы в их соотношении с преступностью и ее разновидностями: частная психология преступности” (1890); “Бродяжество и нищенство и меры борьбы с ними” (1899). “Преступность и преступники: уголовно-психологические этюды” (1895), “Этюды по педагогической психологии: роль чувства в жизни души” (1907) тощо. Знав Курлов професора Дріля і як ліберала не тільки на словах, а й “...істинного товариша людства, особисто на поприщі виправлення і виховання малолітніх злочинців”.

Звичайно, генерал розділяв не всі погляди професора. Побувавши в колоніях для малолітніх злочинців і ознайомившись з їхньою діяльністю, Курлов зробив висновок, що там без суворих заходів не обійтися. В розмові з Дмитром Андрійовичем він заявив, що знає професора як знаного фахівця, поважає його за відверту прямоту і буде відноситися з повною увагою до всіх його пропозицій. Генерал також завірів підлеглому, що завжди буде рахуватися з його думкою з тих чи інших питань, але залишає за собою, як за начальником установи, право останнього вирішального слова.

Згодом, як зазначав Курлов, у їхній суспільній роботі з професором Дрілем були випадки, коли їхні точки зору цілком розходилися. Але врешті-решт для користі справи вони знаходили можливість прийти до взаємного порозуміння. За роки керівництва Курловим ГТУ професор Дріль написав відому працю “О мерах борьбы

с преступностью несовершеннолетних” (1908). Згадуючи Дмитра Андрійовича, Павло Григорович у своїх спогадах писав: “Ми розлучилися з ним з почуттям взаємної поваги і доброзичливості, яке професор Дріль висловив у своїй промові, коли я залишав посаду начальника головного тюремного управління” [2. с. 91–92].

З повагою віднісся Курлов і до іншого ліберального діяча юриста М.М. Боровітінова (1874–?) – начальника юридичної частини ГТУ, який в Петербурзькому університеті як приват-доцент читав лекції з кримінального права, а на момент приходу Курлова викладав названу дисципліну в Училищі правознавства на кафедрі історії руського права. Його статті друкувалися в “Журнале Министерства Юстиции”, “Вестнике Права”, “Праве” та ін. Окремими виданнями вийшли праці Михайла Михайловича: “Бродяжество по русскому праву” (1905); “Детоубийство в уголовном праве” (1905);

Як зазначав Курлов, у питаннях законодавства погляди Боровітінова відрізнялися теоретичністю, і домовитися з ним інколи було дуже важко. Водночас їхня сумісна робота носила “досить дружній характер”. Сприяв цьому заступник (товариш) секретаря Державної Ради Лінський, який виконував обов’язки юрис-консульта ГТУ і своєю практичністю “стримував надмірну абстрактність” Михайла Михайловича.

При подальшому ознайомленні зі справами відомства Курлов виявив, що майже всі в’язниці Російської імперії переповнені більше ніж удвічі проти норми. Випадки захворювання в них сипним і брюшним тифом стали системними і вимагали найму додаткових приміщень. До Головного тюремного управління сотнями надходили телеграми, які повідомляли, що підрядники в результаті великої заборгованості тюремних комітетів, які мають вкрай малі кошти, відмовляються виконувати необхідні роботи в борг.

Єдиним виходом з цього становища Курлов вважав збільшення бюджету відомства, але кошторис на наступний рік вже був складений його попередником. Тому в цій ситуації генерал бачив єдиний вихід – “можливе скорочення зайвих витрат”. На практиці господарське відділення ГТУ віддавало спеціальним підрядникам постачання необхідних матеріалів і речей. Павло Григорович вважав такий спосіб заготовки не практичним, особливо після особистих переговорів з управляючим однієї з найбільших фірм-постачальників і коли той погодився зменшити на 2 коп. з пуда на свої товари. Службовцям господарського відділення було наказано в майбутньому “господарським способом заготовляти все необхідне”, що дало значну економію при подальших заготовках і закупках

Багато сил і енергії довелося прикласти генералу Курлову, щоб відстояти розроблений ГТУ “значно посилений кошторис” на 1909 фінансовий рік, який був збільшений з 16 до 33 мільйонів рублів. На засіданні Кабінету міністрів міністр фінансів В.М. Коковцов піддав наданий кошторис тюремного відомства критиці та заявив, що він занадто завищений і його неможливо затвердити в такому вигляді. Представник Міністерства юстиції сенатор Гасман оперував не дуже впевнено, і тоді слово взяв генерал Курлов. “Я вказав передусім, – згадував він в своїх мемуарах, – на те, що особисто досліджував витрати і всляко вишукував різні способи їх покриття та скорочення; потім заявив, що витрати точно розраховані в представленій доповідній, яка розрахована на існуючу нині тифозну епідемію, і я, на кінець, не домагаюся особистих цілей, але моя настирливість диктується безумовною необхідністю” [2. с. 95].

Керманіч ГТУ очікував від Коковцова різкої відповіді, але головуючий прем’єр-міністр П.А. Столипін несподіванно заявив, що він також поділяє точку зору генерала Курлова і вважає, що кошторис ГТУ має бути підтриманий Кабінетом міністрів. Після цього кошторис був затверджений, а невдовзі прийнятий і Державною Думою.

До заслуг керманіча ГТУ слід також віднести ряд законодавчих актів, які розроблялися головним тюремним відомством в роки керівництва Курлова. Серед них найбільше значення мали два законопроекти: 1) заміна каторжних робіт до

Сибіру інтернованими до центральних в'язниць Росії та 2) відміна заслання до Сибіру “на вічні часи” з залишенням тільки засланням на поселення.

Звертав увагу новий керманіч ГТУ і на тюремну дисципліну, яка також необхідно, щоб була набагато кращою. Так, він помітив, що в одній в'язниці були дуже часті пологи. Виявилось, що в наслідок слабого тюремного нагляду арештанти мали вільний доступ на жіночу половину в'язниці. Від адміністрації “багатодітної” установи зажадали термінового та точного виконання інструкцій, і таким чином виявлені “вольності” були припинені.

Особливо пишався Павло Григорович організацією у його відомстві арештантських робіт, які, за його словами, була “у блискучому стані”. Ці роботи організовані в широких масштабах, відповідали багатьом потребам самого тюремного відомства, відрізнялися дешевиною, наповнювали продуктивно життя арештантів і забезпечували їх на перший час після звільнення з в'язниці. І найголовніше: набуті у в'язниці знання ремесел та отримані практичні навички давали арештантам можливість знайти собі роботу на волі.

Посаду начальника ГТУ генерал Курлов обіймав трохи більше року (14 місяців), а 1 січня 1909 року його було призначено товаришем Міністра внутрішніх справ, 3 січня він останній раз прибув до приміщення Головного тюремного управління, де відбулося його прощання з колишніми підлеглими. У своїй короткій прощальній промові Павло Григорович подякував колективу управління за їх “...важку і напружену працю, яка випала на їхню долю” і заявив, що він залишає Головне тюремне управління “...зі світлими спогадами”. При цьому генерал підкреслив, що під час сумісної роботи він завжди намагався не залишати без уваги особисті потреби та інтереси підлеглих, і вони в майбутньому також “...можуть розраховувати на його найдоброчливіше сприяння”.

У відповідь на ці слова виступили: в.о. начальника ГТУ дійсний статський радник Г.Ф. фон Беттихер, головний інспектор з пересилки арештантів генерал-майор М.П. Лук'янов, завідувач місцями позбавлення волі м. С.-Петербурга, інспектор ГТУ барон Р.Р. Мірбах та інші. Виступаючи від імені присутніх подякували колишньому керманічу за дуже люб'язну оцінку діяльності осіб, які служили разом з ним, і побажали своєму колишньому начальнику успіхів на новій відповідальній посаді товариша Міністра внутрішніх справ [3, с. 42–44].

Займаючи новопризначену посаду, генерал Курлов у березні того ж року одночасно стає ще й командиром Окремого корпусу жандармів. Користуючись крайньою завантаженістю прем'єрськими обов'язками міністра П.А. Столипіна, він фактично керував Міністерством внутрішніх справ: завідував справами поліції, Департаментом духовних справ іноземних віросповідань, Технічно-будівельним комітетом, був головою Особливої наради тощо.

Слід зазначити, що Павло Григорович підтримував тісні контакти з Г.Є. Распутиним і користувався прихильністю Миколи II та членів його родини, організовуючи їх охорону під час виїздів за межі Петербурга. В травні 1909 року він супроводжував імператора до Полтави на святкування 200-річчя Полтавської битви. У ході їх підготовки вперше була апробована діяльність Тимчасових реєстраційних бюро, створених для перевірки благонадійності населення. Пізніше Курлов відповідав за охорону під час поїздки Миколи II до Риги на святкування 200-річчя приєднання Ліфляндії до Росії, потім – подорожі до Італії, поїздок з сім'єю до Дармштадта (1910 р.), Варшави (1910 р.), а також Києва (1911 р.).

Колега Курлова О.П. Мартинов пізніше у своїх спогадах писав: “...Генерал Курлов був, безумовно, людиною обдарованою і, звичайно, досить освіченою. Юрист, у минулому прокурор і губернатор, він був водночас (1911 р. – В.Ч.) визнаним фахівцем питань, пов'язаних зі справами внутрішнього управління. Але, на жаль, час, мною описаний, застав його у стані деякої розслабленості, пов'язаної з успіхами в його приватному житті... Курлов у цей час “мислити” вже не любив. Він був

здібний тільки на дотепні слівця і на отримання нагород. Нагороди любив грошові, бо в грошах мав потребу постійно” [4, с. 281].

Після вбивства П.А. Століпіна Павло Григорович був звільнений 14 жовтня 1911 року від займаних посад і відправлений у відставку “за домашніми обставинами” з мундиром і пенсією. У березні 1912 року за матеріалами сенатського розслідування Державна Рада винесла на “височайший розгляд” рішення щодо притягнення шталмейстера імператорського двору Курлова та групи вищих чинів Департаменту поліції до суду “за перевищення влади й бездіяльність”, які потягли за собою вбивство П.А. Століпіна. За розпорядженням Миколи II справа стосовно Курлова була припинена і він залишався у відставці до вересня 1914 року.

У суспільстві Павло Григорович мав репутацію марнотратця і людини, яка живе не за недостатком. Особливо тяжкий удар його репутації нанесло розлучення з першою дружиною – донькою ярославського купця-мільонера Вахрушева і одруження на колишній дружині свого ад’ютанта М.В. Вілламовій (уродж. графиня Арфельдт). Відомий державний діяч В.Ф. Джунковських характеризував Курлова як “людину з хиткими принципами”, хоча при цьому зауважував, що “розуму від Курлова відняти не можна було” [5, с. 351]. У своїх спогадах Володимир Федорович, зокрема, писав: “...Я знав Курлова давно, ще с тих пір, як він був у Москві товаришем прокурора... Розуму від Курлова відняти не можна було, але це була людина з хиткими принципами. Останнє проявилось в ньому особливо сильно, коли він зробився товаришем міністра внутрішніх справ, а потім поєднав у собі й посаду командира Окремого корпусу жандармів. Він оточив себе недостойними людьми, які його компрометували... Він і своїм підлеглим показував приклад нестійких моральних принципів, розлучившись зі своєю дружиною, досить достойною і миленькою жінкою, щоб одружитися на дружині свого ад’ютанта Вілламова...” [5, с. 350–351].

З початком I-ї світової війни генерал-лейтенанта Курлова призначили спочатку в розпорядження, а потім помічником головного начальника Двінського воєнного округу. В його обов’язки входило керування воєнною цензурою й контррозвідкою. У жовтні 1914 р. Павло Григорович отримав відрядження до Риги, де обійняв посаду особливо уповноваженого з цивільного управління Прибалтійського краю з правами генерал-губернатора.

У серпні 1915 року за наказом Верховного головнокомандувача великого князя Миколи Миколайовича генерал Курлов був відрахований до резерву Двінського військового округу з призначенням розслідування його неправомірних дій у Прибалтійському краї. Зокрема, Павла Григоровича звинувачували в поганій організації евакуації і в сприянні німцям – жителям краю. Проведене спеціальною комісією розслідування не знайшло в діях Курлова складу злочину, і він невдовзі був відряджений до резерву при штабі Петроградського воєнного округу.

Після призначення міністром внутрішніх справ О.Д. Протопопова, з яким Курлов колись служив у гвардії, Павло Григорович у жовтні 1916 року був призначений виконуючим обов’язки товариша Міністра внутрішніх справ із завідуванням справами Департаменту поліції. В цей неспокійний для Росії час він закликав уряд приймати “особливі поліцейські заходи” для підтримки порядку в державі. З грудня 1916 року Курлова було звільнено із займаної посади. Тоді ж він разом з компаньйонами організував акціонерне товариство для будівництва залізниці в Монголії.

У перші дні Лютневої революції Павла Григоровича заарештували, і він майже півроку знаходився під вартою в Петропавловській фортеці й давав свідчення Надзвичайній слідчій комісії Тимчасового уряду. У серпні 1917 року за станом здоров’я його перевели до хірургічного відділення Петроградської одиночної тюрми, а з жовтня він перебував під домашнім арештом. У серпні наступного року колишньому генералу за допомогою друзів вдалося виїхати за кордон [6, с. 226–227]. В еміграції Курлов брав участь у діяльності монархічних організацій і написав книгу спогадів під назвою “Гибель императорской России”, яка вийшла в Берліні (1923 р.) і в тому ж році була

перевидана в Росії під назвою “Конец русского царизма”. Помер Павло Григорович Курлов 20 червня 1923 року у Берліні на 64-му році життя і похований на кладовищі Тегель [7, с. 601–602].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Энциклопедия секретных служб России / Авт.-сост. А.И. Колпакиди. Москва, 2003. 800 с.
2. *Курлов П.К.* Конец русского царизма. М.-Пг, 1923. 296 с.
3. Прощание бывшего Начальника Главного Тюремного Управления П.Г. Курлова с чинами этого управления. Тюремный вестник. 1909. № 1 (январь).
4. *Мартынов А.П.* Моя служба в Отдельном корпусе жандармов. “Охранка”. Воспоминания руководителей политического сыска. В 2 т. Москва, 2004. Т. 1. 510 с.
5. *Дзюнкковский В.Ф.* Воспоминания. В 2 т. Москва, 1997. Т. 1. 736 с.
6. *Перегудова З.И.* Курлов Павел Григорьевич. Отечественная история. Энциклопедия. Москва, 1994. Т. 3 (К–М). 623 с.
7. *Федорченко В.И.* Императорский Дом. Выдающиеся сановники: Энциклопедия биографий: В 2 т. Красноярск, 2000. Т. 1. 672 с.

REFERENCES

1. Encyclopedia of the Secret Services of Russia / edited by A.I. Kolpakidi. Moscow, 2003. 800 p.
2. *Kurlov, P.K.*, 1923, “The End of Russian Tsarism”. 296 p.
3. “Farewell of the Former Chief of the Main Prison Department P.G. Kurlov with the Culprits of this Administration”. The Prison Messenger. 1909. No 1 (January).
4. *Martynov, A.P.*, 2004, “My Service in a Separate Body of Gendarmes”. “Okhranka”. Memories of the Leaders of Political Investigation: in 2 books. Book 1. Moscow. 510 p.
5. *Dzhunkovskiy, V.F.*, 1997, “Memories”: in 2 books. Book 1. Moscow. 736 p.
6. *Peregudova, Z.I.*, 1994, “Kurlov Pavel Grigorievich / National History. Encyclopedia. Moscow. Book 3 (K–M). 623 p.
7. *Fedorchenko, V.I.*, 2000, “The Imperial House”/ Outstanding Dignitaries: Encyclopedia of Biographies: in 2 books. Book 1. Krasnoyarsk. 672 p.

UDC 343.81:94“1907/1908”

V.M. Chisnikov,
Doctor of Law, Chef Researcher Scientist of the State
Research Institute MIA Ukraine, Kyiv
ORCID ID 0000-0003-2020-7298

GENERAL PRISONOUS DEPARTMENT OF THE RUSSIAN EMPIRE UNDER THE LEADERSHIP OF GENERAL P.G. KURLOV (October 1907 – December 1908)

The life and work of Pavlo Grigorovich Kurlov (1860–1923) are considered. He was one of the organizers of the political search of the Russian Empire, the staple master of the Imperial Court (1907), Lieutenant General (1910). The main attention in the paper is focused on the coverage of his activities as a head of the Main Prisonous Department of the Ministry of Justice (October 1907 – December 1908)

He was appointed to this post after the murder by the Socialist-Revolutionaries of the head of the State Technical University of the O.M. Maximovsky Prior to this, Kurlov occupy positions of Kyiv Deputy Governor, Minsk Governor, member of the Council of the Interior Minister and acting Deputy Director of the Police Department.

After familiarizing himself with the affairs of the department, Kurlov found out that almost all prisons of the Russian Empire are overcrowded more than twice against the norm. The only way out of this situation he considered an increasement of the agency

budget, but the estimation for the next year has already been drawn up by its predecessor. Therefore, in this situation, the general considered the only way out – “.. possible reduction of unnecessary costs”.

Many forces and energy had be applied by Pavlo Grigorovich for the support of the developed by “GTU” “significantly increased estimates” for fiscal year 1909, which was increased from 16 to 33 million rubles.

To the merits of the Head of the “GTU” should also include a number of legislative acts, which were developed by the main prison authorities during the Kurlov leadership. Among them, the most important were two bills: 1) the replacement of hard labor in Siberia for the persons interned to central prisons of Russia; 2) the abolition of exile to Siberia “for eternal times”, leaving only the reference to the settlement.

The Head also paid attention to the prison discipline, which could be much better at the time. He was especially proud of the organization in his department of arrested activities, which, as he mentioned, were “in a perfect state”. These activities were organized on a large scale, they met numerous needs of the prison authorities themselves, were distinguished as cheap ones, fulfilled the lives of the prisoners productively and provided them for the first time after jail release. And the most important thing is that the knowledge of crafts and practical skills acquired in prison gave the prisoners an opportunity to find work for themselves. General Kurlov took up the post of the Head of the General Staff for a little more than a year (14 months), and on January 1, 1909, he was appointed as a Deputy Minister of Internal Affairs.

Keywords: P.G. Kurlov, D.A. Dril, M.M. Borovitinov, General Prison Administration of the Ministry of Justice of the Russian Empire.

Отримано 22.02.2018